

193. FRYDRYCHOWICZ Stefania

Stefania (z d. Melibruda) Frydrychowicz ¹ urodzona w 1900 roku razem z mężem Antonim (1888-1962) mieszkała w gospodarstwie rolnym w Bliźnie koło Szczutowa. Mieli sześcioro dzieci: Zofię (1921), Stanisława (1923), Rózię (1925), Jerzego (1927), Irenę (1928) i Wiesława (1936).

Antoni i Stefania Frydrychowicz z dziećmi: od lewej Irena, Zofia, Stanisław, Różia, Jerzy, w środku Wiesław. Rok ok. 1939. Archiwum wydawcy

Inne źródła podają:

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Dane osobowe ²:

Nazwisko: **Frydrychowicz**, nazwisko panieńskie: **Melibruda**, imię: **Stefania**, płeć: **kobieta**, obywatelstwo: **polskie**, imię ojca: **Józef**, nazwisko panieńskie matki: **Bedra**, imię matki: **Marianna**, data urodzenia: **1900-04-04**, miejsce urodzenia: **Kuta**, miejsce zamieszkania: **Blizno**, data śmierci: **1944-08-19**.

Informacje o prześladowaniach:

¹ Źródło: Polacy, Żydzi, Niemcy Ziemi Sierpeckiej w okresie międzywojennym i w czasie II wojny światowej, Praca zbiorowa: Dariusz Łazarzowski, Anna Stręciwilk, Krzysztof Stręciwilk, Elżbieta Żendarska, Wydawca: Społeczny Komitet Renowacji Miejsca Pamięci Narodowej w Sierpcu, ul. Wojska Polskiego 28a, Sierpc 2022 rok, s. 295-300.

² Instytut Pamięci Narodowej, Wyszukiwanie osób represjonowanych, **Frydrychowicz Stefania**, L.p. 1 wykazu, strona internetowa: <https://straty.pl/szukaj-osoby.php>

Ofiara egzekucji, data śmierci: 1944-08-19, miejsce śmierci: Blizno, okoliczności śmierci: Zabita za udzielanie pomocy partyzantom (dostarczanie żywności).

Dodatkowe informacje

Ekshumowana w 1945 r. i pochowana na cmentarzu w Szczutowie.

Źródło: Instytut Pamięci Narodowej w Gdańsku Delegatura w Bydgoszczy, IPN By 161/400

Dane osobowe ³:

Nazwisko: **Frydrychowicz**, nazwisko panieńskie: **Melibruda**, imię: **Stefania**, płeć: **kobieta**, obywatelstwo: **polskie**, imię ojca: **Józef**, nazwisko panieńskie matki: **Bedra**, imię matki: **Marianna**, data urodzenia: **1900-04-04**, miejsce urodzenia: **Kuta**, miejsce zamieszkania: **Blizno**, data śmierci: **1944-08-19**

Informacje o prześladowaniach

Cywilna ofiara wojny, ofiara egzekucji, rozstrzelana, data śmierci: 1944-08-19, miejsce śmierci: Blizno, okoliczności śmierci: Zabita za udzielanie pomocy partyzantom (dostarczanie żywności).

Dodatkowe informacje

Ekshumowana w 1945 r. i pochowana na cmentarzu w Szczutowie.

Źródło: Instytut Pamięci Narodowej w Gdańsku Delegatura w Bydgoszczy, IPN By 161/400

Dane osobowe ⁴

Nazwisko: **Fydrychowicz**, imię: **Stefania**, data śmierci: **1944-08-16**,

Informacje o prześladowaniach:

Ofiara egzekucji, data śmierci: 1944-08-16, miejsce śmierci: BLIZMO, pow. Szczutowo, woj. płockie, okoliczności śmierci: Hitlerowcy zastrzelili 3 osoby.

Źródło: Rejestr miejsc i faktów zbrodni popełnionych przez okupanta hitlerowskiego na ziemiach polskich w latach 1939-1945 - województwo płockie, Warszawa 1985

Okoliczności śmierci Frydrychowicz Stefanii ustalono na podstawie zeznań córki Ireny Kotelba – na oczach której dokonano egzekucji ⁵: „W dniu 15.08.1944 r. do miejscowości Grabal przybył liczący około 20 żołnierzy oddział. Przybyli do gospodarstwa Mellerów i pytali o męża Stanisławy Meller. Gdy nie zastali go w domu zatrzymali jego żonę Stanisławę Meller a następnie zawieźli ją do gospodarstwa jej siostry Stefanii Frydrychowicz w miejscowości Blizno. Tam jeden z żołnierzy niemieckich zastrzelił najpierw Stefanię Frydrychowicz a potem Stanisławę Meller”.

³ Instytut Pamięci Narodowej, Wyszukiwanie osób represjonowanych, **Frydrychowicz Stefania**, L.p. 2 wykazu, strona internetowa: <https://straty.pl/szukaj-osoby.php>

⁴ Instytut Pamięci Narodowej, Wyszukiwanie osób represjonowanych, **Fydrychowicz Stefania**, L.p. 1 wykazu, strona internetowa: <https://straty.pl/szukaj-osoby.php>

⁵ POSTANOWIENIE o umorzeniu śledztwa w sprawie zabójstwa Mieczysława Pydyszewskiego oraz zabójstwa poprzez rozstrzelanie 85 więźniów osadzonych w więzieniu w Sierpcu i innych, z dnia marca 2005 roku Sygn. akt S 70/02/Zn. INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ, Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie, 00-207 Warszawa, Pl. Krasińskich 2/4/6. Informacja pochodzi z uzasadnienia tego postanowienia.

Więcej szczegółów dotyczących śmierci Frydrychowicz Stefania zawierają wspomnienia Ireny Kotelby i Rózi Szymańskiej zam. w Sierpcu, opracowane przez Elżbietę Żendarską ⁶.

Z relacji obu siostr wynika, że na terenie gminy Szczutowo działała partyzantka. Ukrywający się partyzanci często korzystali z pomocy miejscowej ludności. Do zwalczania ruchu został skierowany do Czumska oddział Jagdkommando, który zakwaterował się w leśniczówce. Pierwszą ofiarą hitlerowców w Grabalu był osiemnastoletni Budzelewski, sąsiad rodziny Mellerów. Został postrzelony w brzuch przez Niemców na polu, podczas próby ucieczki. Do przewiezienia rannego Polaka esesmani zmusili Józefa Mellera. Józef wspominając tamten dzień zauważył, że Budzelewski po przewiezieniu do leśniczówki jeszcze żył. Przez koszulę widać było wnętrzości, męczył się okropnie. Kiedy dojechali do leśniczówki, jeden z hitlerowców strzelił do rannego, dobijając go.

Kilka dni po tym wydarzeniu, 20 sierpnia 1944 roku w godzinach przedpołudniowych ci sami oprawcy przyjechali ponownie do wsi Grabal, do rodziny Mellerów. W tym czasie w domu nie było Stanisławy, która z córką Rózią pracowała w polu przy Inie. W gospodarstwie również nie było męża Stanisławy, Józefa, który był we młynie. O przyjeździe Niemców matkę poinformowała druga córka Krystyna. Kiedy Stanisława, nie przeczuwając niebezpieczeństwa, znalazła się w domu, została zabrana i przewieziona do Blizna, gdzie mieszkała jej siostra, Stefania. Mąż Stefanii, Antoni, także przebywał poza domem. Pojechał do Rypina na tzw. „komisję koni”. W mieszkaniu z matką przebywała 16-letnia córka Irena oraz najmłodszy syn, 8-letni Wiesław. Starsze dzieci - Zosia, Stanisław i Jurek - pracowały w tym czasie w gospodarstwie u Niemca Weissa. Rózia natomiast po zatrzymaniu w „łapance” została wywieziona do obozu pracy w okolicy Gdańska. W chwili przyjazdu Niemców Stefania obierała ziemniaki. Zdążyła obrać 6 sztuk (tyle, ile miała dzieci), kiedy wkroczyli do pomieszczenia Niemcy. Hitlerowcy zaczęli przesłuchiwać obie siostry w zamkniętym pokoju. Zarzuty dotyczyły pomocy m.in. ukrywania i przygotowywania posiłków partyzantom. Kobiety pomimo stosowanej przemocy nie przyznawały się do winy. W trakcie przesłuchań były bite. Niemcy swoje zarzuty opierali na zeznaniach Sokołowskiego podejrzanego o działalność partyzancką, który za uniknięcie kary śmierci, złożył obciążające Stefanię i Stanisławę zeznania. Niestety hitlerowcy wobec Polaka słowa nie dotrzymali. Po zakończeniu przesłuchania kazali mu odejść, a gdy był w niewielkiej odległości, strzelili mu w plecy. Polak poniósł śmierć na miejscu.

Stefania i Stanisława po przesłuchaniach wyszły z pokoju pobite i posiniaczone. Niemcy kazali Wiesławowi sprowadzić sąsiadów z łopatami. Wyprowadzili obie siostry za budynki. Sąsiadom kazali wykopać jeden dół. Strzelili najpierw do Stefanii, która zginęła od jednego strzału. Po zasypaniu ciała zabitej Polki, Niemcy kazali wykopać następny dół. Do ciężarnej Stanisławy esesmani oddali trzy strzały, które nie okazały się śmiertelne. Mimo to oprawcy wrzucili ją do dołu i nie zwracając uwagi na to, że nadal wykazuje oznaki życia i siedząc zgarnia z siebie rzucany piasek, kazano ją zasypać.

Rodzina zamordowanych kobiet, pod groźbą kary śmierci, nie mogła przenieść zwłok na cmentarz parafialny. Dokonano tego po zakończeniu wojny. Stefania i Stanisława zostały

⁶ Irena Kotelba, Rózia Szymańska, zam. w Sierpcu, [w:] Polacy, Żydzi, Niemcy Ziemi Sierpeckiej w okresie międzywojennym i w czasie II wojny światowej, Praca zbiorowa: Dariusz Łazarzowski, Anna Stręciwilk, Krzysztof Stręciwilk, Elżbieta Żendarska, Wydawca: Społeczny Komitet Renowacji Miejsca Pamięci Narodowej w Sierpcu, ul. Wojska Polskiego 28a, Sierpc 2022 rok, s. 295-300.

pochowane w zbiorowej mogile na cmentarzu parafialnym w Szczutowie wspólnie z Władysławem Małachowskim (lat 37) i Mieczysławem Pydyszewskim (lat 24), którzy również zostali w tym samym dniu zamordowani przez oddział Jagdkommando.

Po wojnie ciała zamordowanych ekshumowano i pochowano w zbiorowej mogile na cmentarzu w Szczutowie ⁷.

Cmentarz Rzymsko-Katolicki w Szczutowie
Mogila zbiorowa rozstrzelanych przez hitlerowców: Stefani Frydrychowicz, Władysława Małachowskiego, Stanisławy Meller i Mieczysława Pydyszewskiego.
Foto: Dariusz Lazarowski, maj 2018 rok

⁷ Lokalizacja grobu: Cmentarz Rzymsko-Katolicki w Szczutowie: Sektor C rząd 10 grób nr 2. <http://szczutowo.polski-cmentarz.pl/grobonet/start.php>